

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Suomen opinto-ohjaajat ry pitää koulutustarpeen ennakkoinnin kehittämistä merkittävänä ja ajankohtaisena osana koulutuspolitiikan suunnittelua. Työryhmän esityksessä tunnistetaan ennakkoinnin rooli koulutustarjonnan suuntaamisen ja osaavan työvoiman varmistamisen välineenä, mikä on kannatettavaa.

Samalla tuomme esiin huolen siitä, että ennakointimalli ei tunnista riittävästi ammattiosaamisen merkitystä yhteiskunnassa. Vuosikymmenten aikana tapahtunut ammatillisen koulutuksen kehittäminen jää mallissa taka-alalle, ja sen seurauksena voi syntyä perusteettomia johtopäätöksiä, jotka ohjaavat koulutusresurssien vähentämiseen erityisesti ammatillisella puolella. Tämä voisi heikentää yritysten työvoiman saatavuutta, etenkin keskeisillä toimialoilla kuten rakentaminen, logistiikka, vientiteollisuus ja vihreä siirtymä. Lisäksi mallissa ei ole huomioitu riittävästi alueellisia eroja koulutus- ja työvoimatarpeissa, mikä voi johtaa tasapainottomiin koulutuspoliittisiin ratkaisuihin eri puolilla Suomea.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteita

Suomen opinto-ohjaajat ry:n näkemykset koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteista

Suomen opinto-ohjaajat ry korostaa, että koulutustarpeen ennakkoinnin tulee perustua joustavuuteen, tulevaisuusorientoituneisuuteen ja ihmislähtöisyyteen. Koulutusjärjestelmän on kyettävä vastaamaan nopeasti muuttuviin osaamistarpeisiin, eikä pelkästään menneiden rakenteiden ja tilastojen perusteella tehtyihin oletuksiin. Ammatti- ja toimialarakenteet muuttuvat nopeasti: esimerkiksi data-, akku- ja kiertotalousalat ovat nousemassa merkittäviksi osaamisalueiksi, joita nykyiset tilastot eivät välttämättä vielä heijasta.

Erityisesti korostamme, että opinto-ohjauksessa ei voida perustaa yksilön koulutusvalintoja pelkästään työmarkkinaennusteisiin. Opinto-ohjauksen tehtävänä on auttaa ohjattavaa tunnistamaan omat vahvuutensa, kiinnostuksensa ja arvonsa, ja sovittamaan nämä yhteen yhteiskunnan ja työelämän tarpeiden kanssa. Ennakointitieto on tässä tukimateriaalia, ei valintojen määrääjää.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkointimallin toteutusta

Suomen opinto-ohjaajat ry:n näkemykset koulutustarpeen ennakkointimallin toteutuksesta

Työryhmän mukaan ennakkointimallin tulee tuottaa: lyhyen aikavälin koulutustarjontaa koskevaa päätöksentekoa tukevaa tietoa, pitkän aikavälin koulutusrakenteen muutoksia kuvaavaa tietoa sekä olla riittävän tarkka koulutuspolitiikan suunnittelua varten. Käytännön koulutuksen ja ohjauksen näkökulmasta mallin tulee tuottaa tietoa, joka on: ymmärrettävää ja saavutettavaa ohjattaville, opinto-ohjaajille ja koulutuksen järjestäjille alueellisesti eriytettävissä, jotta sitä voidaan hyödyntää paikallisesti ajantasaista ja visuaalisesti selkeää, jotta se soveltuu myös opinto-ohjaukseen. Korostamme, että ennakkointitiedon käytön tueksi tarvitaan myös täydennyskoulutusta ja tulkintaohjeita.

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakkointitulosta

Suomen opinto-ohjaajat ry:n näkemykset työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakkointituloksista:

Perusskenaario tarjoaa hyödyllistä tietoa koulutustarpeen suuntaamisesta, ja sen pohjalta voidaan käydä keskustelua koulutuspolitiikan painopisteistä. On kuitenkin pidettävä huolta ettei perusskenaario muodostu ainoaksi ohjaavaksi välineeksi koulutuksen ennakkointityössä. Skenaarioiden tulee olla nimenomaan vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia, ei ennusteita. Koulutusjärjestelmän kehittäminen edellyttää jatkuvaa vuoropuhelua ja kykyä tarkastella myös ennakkointimallin ulkopuolisia signaaleja ja muutostrendejä. Kuten raportissa todetaan, korkea työllisyys ja palkkapaineet viittaavat kasvavaan osaajatarpeeseen, kun taas matala työllisyys ja alhainen palkkataso voivat merkitä ylitarjontaa. Tällaiset indikaattorit ovat tärkeitä myös ohjaustyössä, mutta niitä tulee tarkastella rinnakkain muiden laadullisten tekijöiden kanssa.

Suomen opinto-ohjaajat ry tukee koulutustarpeen ennakkoinnin kehittämistä päätöksenteon ja ohjauksen tueksi. Ennakointimallin käyttökelpoisuus edellyttää kuitenkin, että ammatillisen koulutuksen merkitys tunnistetaan ja huomioidaan nykyistä vahvemmin alueelliset ja toimialakohtaiset erot. Sisällytetään mallin analytiikkaan mallin tuottama tieto. Ohjaustyön näkökulmasta on tärkeää huolehtia siitä, että malli on sovellettavissa käytännön ohjaustyön tueksi. Ennakointia käytetään päätöksenteon tukena, ei määrääjänä. Opinto-ohjauksen näkökulmasta on olennaista, että ennakointimalli ei kavennu yksipuoliseksi numerotiedoksi, vaan tukee ohjattavien tasapainoista, tietoon pohjautuvaa ja yksilöllistä päätöksentekoa. Ohjaus on jatkumo, joten luotettavaa tietoa on saatava oikea-aikaisesti.

Lindqvist Paula
Suomen opinto-ohjaajat ry